

**Analiza zasadności
umieszczania nieletnich w
młodzieżowych ośrodkach
wychowawczych i
młodzieżowych ośrodkach
socjoterapii – uwarunkowania
prawne w kontekście realiów
kierowania i umieszczania
nieletnich**

Poprawa jakości funkcjonowania MOW/MOS oraz wykonywania orzeczeń sądów

- Istotnym celem działań podejmowanych przez Wydział Resocjalizacji i Socjoterapii ORE jest dążenie do poprawy jakości funkcjonowania młodzieżowych ośrodków wychowawczych i młodzieżowych ośrodków socjoterapii oraz osiąganie przez nie wysokiego poziomu efektywności oddziaływań wychowawczych, resocjalizacyjnych i terapeutycznych, w tym także efektywne wykonywanie orzeczeń sądów rodzinnych.

Potrzeba uzyskania informacji o zgłaszanych problemach

Na potrzebę ustalenia proporcji, w jakich w danym ośrodku przebywają nieletni, którzy:

- popełnili czyny zabronione,
- mają orzeczone i okresowo zawieszony środek poprawczy (umieszczenie w zakładzie poprawczym),
- wymagają leczenia z powodu uzależnienia od środków odurzających lub stwierdzono u nich występowanie choroby psychicznej,
- a także nieletni przenieszeni z placówek opiekuńczo-wychowawczych, zwróciliśmy w Ośrodku Rozwoju Edukacji uwagę, realizując zadania związane ze wskazywaniem nieletnim miejsc w odpowiednich ośrodkach.

Odmowy przyjęć nieletnich

- Spostrzeżenia dotyczące tej problematyki kierowali do ORE również dyrektorzy ośrodków, zwłaszcza dyrektorzy młodzieżowych ośrodków socjoterapii.
- Konieczność ustalenia tych proporcji była też następstwem licznych odmów przyjęcia nieletnich do wskazanych ośrodków. W przypadku młodzieżowych ośrodków wychowawczych odmowy dotyczyły głównie nieletnich, wobec których w ocenie dyrektorów powinien być zastosowany środek leczniczy, natomiast w młodzieżowych ośrodkach socjoterapii odmowy przyjęć odnosiły się do nieletnich, którzy popełnili czyny zabronione oraz nieletnich wymagających leczenia psychiatrycznego.

Różnice w funkcjonowaniu MOW/MOS

Potrzeba podkreślenia różnic w funkcjonowaniu młodzieżowych ośrodków wychowawczych i młodzieżowych ośrodków socjoterapii wiąże się przede wszystkim z niepokojącym sposobem traktowania MOS przez sędziów rodzinnych, jako:

- placówek resocjalizacyjnych;
- placówek leczniczo-wychowawczych;
- placówek interwencyjnych;
- placówek opiekuńczo-wychowawczych
- (przy orzeczeniu umieszczenia nieletniego w MOS wielokrotnie ma miejsce jednoczesne skreślenie wychowanka z listy placówki opiekuńczo-wychowawczej.

W przypadku nieletnich, częściowo lub całkowicie pozbawionych opieki rodzicielskiej, oznacza to, że funkcję zastępującą rodzinę miałby przejąć młodzieżowy ośrodek socjoterapii. Takie sytuacje występują również w MOW.

Badanie zasadności umieszczania nieletnich w MOW lub MOS

Badanie zostało przeprowadzone w październiku 2010 roku i dotyczyło stanu istniejącego w roku szkolnym 2009/2010. Funkcjonowały wówczas 72 młodzieżowe ośrodki wychowawcze, z liczbą miejsc 4370 oraz 57 młodzieżowych ośrodków socjoterapii, z liczbą miejsc 2700.

- W badaniu udział wzięło:
56 dyrektorów MOW (z 72), co stanowiło 79,16 % ogólnej liczby ośrodków;
  - 45 dyrektorów MOS (z 57), co stanowiło 78,94 % ogólnej liczby ośrodków.
- Szczegółowe dane znajdują się w materiałach:
- Załącznik nr 1 obejmuje zestawienie zbiorcze uzyskanych danych, odnoszących się do wychowanków młodzieżowych ośrodków wychowawczych.
  - Załącznik nr 2 obejmuje zestawienie zbiorcze uzyskanych danych, odnoszących się do wychowanków młodzieżowych ośrodków socjoterapii.

Nieletni, którzy popełnili czyny zabronione

Z przeprowadzonego badania wynika, że najwyższy wskaźnik nieletnich umieszczanych w obu typach ośrodków stanowią nieletni, którzy popełnili czyny zabronione (łącznie **80,76%**).

- Stan ten powoduje istotne utrudnienia w uzyskaniu satysfakcjonującego poziomu zauważalnych, skutecznych efektów wychowania, resocjalizacji i terapii w tych placówkach.
- Opisywana grupa wychowanków dosyć często dezorganizuje pracę, organizuje tzw. „drugie życie” w ośrodku, nie rezygnuje z form zachowań, które stały się przyczyną stosowania wobec nich środka wychowawczego.
- W przypadku młodzieżowych ośrodków socjoterapii, gdzie nie powinien się znaleźć ani jeden nieletni z taką przeszłością (wskaźnik **27,92%**), problemy generowane przez tę grupę wychowanków stanowią poważne zagrożenie bezpieczeństwa dla pozostałych.
- Wychowankowie przejawiający zaburzenia emocjonalne, z nadpobudliwością psychoruchową, zespołem ADHD, zespołem Aspergera i innymi dysfunkcjami utrudniającymi normalne funkcjonowanie społeczne i uczenie się stają się ofiarami przemocy rówieśniczej. Ich sytuacja nie ulega poprawie, mimo iż znaleźli się w specjalistycznej placówce, w której mieli uzyskać pomoc w pokonywaniu dotychczasowych trudności.

Nieletni wymagający leczenia psychiatrycznego

Stosunkowo wysoki wskaźnik stanowią nieletni wymagający leczenia psychiatrycznego – wynosi on łącznie dla MOW i MOS **26,66%**.

W badaniu podano przypadki tylko tych nieletnich, u których zostało stwierdzone występowanie choroby psychicznej lub uzależnienie wymagające leczenia w warunkach szpitalnych.

W ocenie dyrektorów ośrodków stosowanie wobec tej grupy nieletnich środka wychowawczego zamiast środka leczniczego powoduje niepotrzebne blokowanie miejsc w ośrodkach, ponieważ przebywają oni długotrwale w oddziałach psychiatrycznych. Nie bez znaczenia jest też podwójne finansowanie pobytu nieletnich (w ośrodku – z części oświatowej subwencji ogólnej, w szpitalu – z NFZ). Wobec nieletnich przebywających w oddziałach psychiatrycznych od 4 – 6 miesięcy lub dłużej nie jest też stosowany środek wychowawczy, a kadra placówek ma trudności z wykazaniem efektów stosowanych oddziaływań resocjalizacyjnych i terapeutycznych.

Ośrodek wyspecjalizowany w udzielaniu pomocy uzależnionym

- Wskaźnik 100% nieletnich wymagających leczenia psychiatrycznego nie budzi wątpliwości jedynie w MOS w Cholewiance, w woj. lubelskim, gdyż jest to placówka specjalizująca się wyłącznie w udzielaniu pomocy młodzieży uzależnionej od alkoholu i innych środków odurzających.
- Adres:

Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii

Cholewianka 2

24-120 Kazimierz Dolny

Tel. 81/88 100 14

Nieletni przenoszeni z placówek opiekuńczo-wychowawczych

Dyrektorzy ośrodków zwrócili uwagę na wiele trudności i nieprawidłowości natury prawnej w odniesieniu do nieletnich, którzy są przenoszeni z placówek opiekuńczo-wychowawczych.

- Największą liczbę stanowią wychowankowie placówek socjalizacyjnych (domów dziecka), w grupie tej znajdują się też wychowankowie placówek interwencyjnych, a w ostatnich latach coraz częściej zdarzają się nieletni wychowywani w warunkach placówki typu rodzinnego, rodzinnych form opieki zastępczej czy rodziny adopcyjnej.
- Z zestawień zbiorczych wynika, że wychowankowie placówek opiekuńczo-wychowawczych przebywający w MOW/MOS w roku szkolnym 2009/2010 stanowili średnio **40,22%**, w tym w:

Opiekun prawny w MOW/MOS

- Odrębnego omówienia wymaga sytuacja wynikająca z natychmiastowego skreślenia nieletnich z list placówek opiekuńczo-wychowawczych z chwilą umieszczenia ich w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych i młodzieżowych ośrodkach socjoterapii, dotycząca dzieci częściowo lub całkowicie pozbawionych opieki rodzicielskiej (powtarzający się często problem to wymagania, aby opiekunem prawnym nieletniego (skreślonego z placówki opiekuńczo-wychowawczej) został pracownik MOW lub MOS).
- Przepisy Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, jako instytucje zastępujące dzieciom rodzinę w przypadku ograniczenia, zawieszenia czy pozbawienia władzy rodzicielskiej rodziców, **wymieniają wyłącznie rodzinę zastępczą lub placówkę opiekuńczo-wychowawczą** – ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. Nr 9, poz. 59 z późn. zm.).

Trudności w realizacji orzeczeń sądów rodzinnych

Wśród przyczyn utrudniających wykonywanie wydawanych przez sądy rodzinne orzeczeń o zastosowaniu wobec nieletnich środka wychowawczego w postaci umieszczenia w młodzieżowym ośrodku wychowawczym lub młodzieżowym ośrodku socjoterapii należy wymienić w szczególności:

- niedoprowadzenia nieletnich;
- wielokrotne wskazania;
- wstrzymanie wykonania orzeczenia przez sąd;
- okresowe zawieszenie środka wychowawczego;
- zastosowanie środka nieadekwatnego do sytuacji nieletniego, po jej rozpoznaniu. Opisy przypadków w materiałach.

DZIĘKUJĘ ZA UWAGĘ

Teresa Kaniowska

Wydział Resocjalizacji i Socjoterapii ORE